

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC 81
UDC 82
UDC 008

ISSN 2545-3998

ПАЛИМПСЕСТ

МЕЃУНАРОДНО СПИСАНИЕ ЗА ЛИНГВИСТИЧКИ, КНИЖЕВНИ
И КУЛТУРОЛОШКИ ИСТРАЖУВАЊА

PALIMPSEST

INTERNATIONAL JOURNAL FOR LINGUISTIC, LITERARY
AND CULTURAL RESEARCH

PALMK, VOL 3, NO 6, STIP, MACEDONIA, 2018

ГОД. III, БР. 6
ШТИП, 2018

VOL. III, NO 6
STIP, 2018

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

Год. 3, Бр. 6
Штип, 2018

Vol. 3, No 6
Stip, 2018

PALMK, VOL 3, NO 6, STIP, MACEDONIA, 2018

ПАЛИМПСЕСТ

Меѓународно списание за лингвистички, книжевни
и културолошки истражувања

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,
Република Македонија

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Ранко Младеноски

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Виктор Фридман, Универзитет во Чикаго, САД
Толе Белчев, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Нина Даскаловска, Универзитет „Гоце Делчев“, Република Македонија
Ала Шешкен, Универзитет Ломоносов, Руска Федерација
Олга Панкина, НВО Македонски културен центар, Руска Федерација
Георгета Раца, Универзитет Банат, Романија
Астрид Симоне Грослер, Универзитет Банат, Романија
Горан Калогера, Универзитет во Риека, Хрватска
Дејан Дуриќ, Универзитет во Риека, Хрватска
Шандор Чегледи, Универзитет во Панонија, Унгарија
Ева Бус, Универзитет во Панонија, Унгарија
Хусејин Озбај, Универзитет Гази, Република Турција
Зеки Ѓурел, Универзитет Гази, Република Турција
Елена Дараданова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Ина Христова, Универзитет „Св. Климент Охридски“, Република Бугарија
Џозеф Пониах, Национален институт за технологија, Индија
Сагхарај Венкатесан, Национален институт за технологија, Индија
Петар Пенда, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Данило Капасо, Универзитет во Бања Лука, Босна и Херцеговина
Мета Лах, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Намита Субиото, Универзитет во Љубљана, Република Словенија
Ана Пеличер-Санчез, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Мајкл Грини, Универзитет во Нотингам, Велика Британија
Татјана Ѓурин, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Диана Поповиќ, Универзитет во Нови Сад, Република Србија
Жан Пол Мејер, Универзитет во Стразбур, Република Франција
Жан Марк Веркруз, Универзитет во Артуа, Република Франција
Регула Бусин, Швајцарија
Натале Фиорето, Универзитет во Перуца, Италија
Оливер Хербст, Универзитет во Вурцбург, Германија

PALIMPSEST

International Journal for Linguistic, Literary
and Cultural Research

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,
Republic of Macedonia

EDITOR-IN-CHIEF

Ranko Mladenovski

EDITORIAL BOARD

Victor Friedman, University of Chicago, United States of America
Tole Belcev, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Nina Daskalovska, Goce Delcev University, Republic of Macedonia
Alla Sheshken, Lomonosov Moscow State University, Russian Federation
Olga Pankina, NGO Macedonian Cultural Centre, Russian Federation
Georgeta Rata, Banat University, Romania
Astrid Simone Grosler, Banat University, Romania
Goran Kalogjera, University of Rijeka, Croatia
Dejan Duric, University of Rijeka, Croatia
Sándor Czeglédi, University of Pannonia, Hungary
Éva Bús, University of Pannonia, Hungary
Husejin Ozbaj, GAZI University, Republic of Turkey
Zeki Gurel, GAZI University, Republic of Turkey
Elena Daradanova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Ina Hristova, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Republic of Bulgaria
Joseph Ponniah, National Institute of Technology, India
Sathyaraj Venkatesan, National Institute of Technology, India
Petar Penda, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Danilo Capasso, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
Meta Lah, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Namita Subiotto, University of Ljubljana, Republic of Slovenia
Ana Pellicer Sanchez, The University of Nottingham, United Kingdom
Michael Greaney, Lancaster University, United Kingdom
Tatjana Durin, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Diana Popovic, University of Novi Sad, Republic of Serbia
Jean-Paul Meyer, University of Strasbourg, French Republic
Jean-Marc Vercruysse, Artois University, French Republic
Regula Busin, Switzerland
Natale Fioretto, University of Perugia, Italy
Oliver Herbst, University of Wurzburg, Germany

РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ

Драгана Кузмановска
Толе Белчев
Нина Даскаловска
Билјана Ивановска
Светлана Јакимовска
Марија Леонтиќ
Јована Караникиќ Јосимовска

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Даница Гавриловска–Атанасовска (македонски јазик)
Весна Продановска (англиски јазик)
Толе Белчев (руски јазик)
Билјана Ивановска (германски јазик)
Марија Леонтиќ (турски јазик)
Светлана Јакимовска (француски јазик)
Јована Караникиќ Јосимовска (италијански јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров

АДРЕСА

ПАЛИМПСЕСТ
РЕДАКЦИСКИ СОВЕТ
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. факс 201
МК-2000 Штип, Македонија

Меѓународното научно списание „Палимпсест“ излегува двапати годишно во печатена и во електронска форма на посебна веб-страница на веб-порталот на Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Трудовите во списанието се објавуваат на следните јазици: македонски јазик, англиски јазик, германски јазик, француски јазик, руски јазик, турски јазик и италијански јазик.

Трудовите се рецензираат.

EDITORIAL COUNCIL

Dragana Kuzmanovska
Tole Belcev
Nina Daskalovska
Biljana Ivanovska
Svetlana Jakimovska
Marija Leontik
Jovana Karanikik Josimovska

LANGUAGE EDITORS

Danica Gavrilovska-Atanasovska (Macedonian language)
Vesna Prodanovska (English language)
Tole Belcev (Russian language)
Biljana Ivanovska (German language)
Marija Leontik (Turkish language)
Svetlana Jakimovska (French language)
Jovana Karanikik Josimovska (Italian language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov

ADDRESS

PALIMPSEST
EDITORIAL COUNCIL
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, Macedonia

The International Scientific Journal “Palimpsest” is issued twice a year in printed form and online at the following website of the web portal of Goce Delcev University in Stip:

<http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL>

Papers can be submitted and published in the following languages: Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish and Italian language.

All papers are peer-reviewed.

BIBLIOGRAPHIC INFORMATION

Journal Name	PALIMPSEST International Journal for Linguistic, Literary and Cultural Research
Abbreviation	PALMK
ISSN (print)	2545-398X
ISSN (online)	2545-3998
Knowledge field: UDC code	UDC 81 UDC 82 UDC 008
Article Format	HTML/ PDF; PRINT/ B5
Article Language	Macedonian, English, German, French, Russian, Turkish, Italian
Type of Access	Open Access e-journal
Type of Review	Double-blind peer review
Type of Publication	Electronic version and print version
First Published	2016
Publisher	Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip, Republic of Macedonia
Frequency of Publication	Twice a year
Subject Category	Language and Linguistics, Literature and Literary Theory, Education, Cultural Studies
Chief Editor	Ranko Mladenoski
Country of Origin	Republic of Macedonia
Online Address	http://js.ugd.edu.mk/index.php/PAL
E-mail	palimpsest@ugd.edu.mk Academia edu https://www.ugd.academia.edu/ PALIMPSESTПАЛИМПСЕСТ
	Research Gate https://www.researchgate.net/profile/Palimpsest_ Palimpsest2
Profiles	Facebook Palimpsest / Палимпсест Twitter https://twitter.com/palimpsest22 SCRIBD https://www.scribd.com/user/359191573/Palimpsest- Палимпсест

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

15 ПРЕДГОВОР

Толе Белчев, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

Tole Belcev, editor of Palimpsest

ЈАЗИК / LANGUAGE

19 Gondo Bleu Gildas

COMPARAISON ET MARQUEURS COMPARATIFS EN DAN EST

Gondo Bleu Gildas

COMPARISON AND COMPARATIVE MARKERS IN DAN EAST

33 Luciana Guido Shrempf

ANALISI LINGUISTICA DI ALCUNE CARATTERISTICHE MORFOSINTATTICHE E LESSICALI DELLA COMUNICAZIONE SOCIALE IN ITALIA

Luciana Guido Shrempf

LINGUISTIC ANALYSIS OF SOME MORPHOSYNTACTIC AND LEXICAL CHARACTERISTICS OF SOCIAL COMMUNICATION IN ITALY

45 Rita Scotti Jurić, Isabella Matticchio

DAL BILINGUISMO AL PLURILINGUISMO, DALLA MULTICULTURALITÀ ALL'INTERCULTURALITÀ. ESSERE ITALIANI IN ISTRIA

Rita Scotti Jurić, Isabella Matticchio

FROM BILINGUALISM TO PLURILINGUALISM, FROM MULTICULTURALISM TO INTERCULTURALISM. BEING ITALIAN IN ISTRIA

55 Sanja Maglov

A GENRE-BASED ANALYSIS OF VARIATION IN THE SOCIAL SCIENCE AND MECHANICAL ENGINEERING ABSTRACTS IN ENGLISH AND SERBIAN

69 Gülşen Yılmaz

KALIP SÖZLER ve “YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİ” ADLI DERS KİTABINDAKİ KALIP SÖZLERİN ANLAMSAZ ve BAĞLAMSAL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Gülşen Yılmaz

THE SEMANTIC AND CONTEXTUAL ASSESMENT OF CLICHÉ WORDS IN THE COURSE BOOK “TURKISH TEACHING SET FOR FOREIGNERS”

- 81 Виолета Јанушева, Христина Видевска**
УПОТРЕБА НА ТОЧКАТА ВО ЗНАЦИТЕ ЗА ДИРЕКТНА РЕЧ ВО
МАКЕДОНСКИОТ СТАНДАРДЕН ЈАЗИК
Violeta Janusheva, Hristina Videvska
THE USE OF THE FULL STOP IN THE DIRECT SPEECH IN THE
MACEDONIAN STANDARD LANGUAGE
- 93 Zoran Nikolovski**
AN OVERVIEW OF LANGUAGE POLICY IN FRANCE
- 101 Катарина Ѓурчевска Атанасовска, Соња Китановска-Кимовска**
СТИЛОТ И ПРЕВЕДУВАЊЕТО НИЗ ПРИЗМАТА НА КОГНИТИВНАТА
УЛОГА НА ПРЕВЕДУВАЧОТ КАКО ПРИМАТЕЛ НА ТЕКСТОТ ПРИ
КРЕАТИВНИОТ ПРОЦЕС
Katarina Gjurchevska Atanasovska, Sonya Kitanovska-Kimovska
TRANSLATION AND STYLE PERCEIVED THROUGH THE COGNITIVE
ROLE OF THE TRANSLATOR AS A TEXT RECEIVER DURING THE
CREATIVE PROCESS
- 113 Марија Кусевска**
ТЕОРЕТСКИ ПРЕТПОСТАВКИ НА ДИРЕКТНОТО И ИНДИРЕКТНОТО
ИЗРАЗУВАЊЕ
Marija Kusevska
THEORETICAL PERSPECTIVES OF DIRECTNESS AND INDIRECTNESS
- 125 Марија Леонтик**
ВИДОВИ РЕЧЕНИЦИ ВО ТУРСКИОТ ЈАЗИК И НИВНИТЕ
ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
Marija Leontik
TYPES OF SENTENCES IN TURKISH LANGUAGE AND THEIR
EQUIVALENCE IN MACEDONIAN LANGUAGE
- 137 Деспина Минова**
ПРИЛОЗИТЕ ВО РОМАНОТ „ЦРНА КНИГА“ ОД ОРХАН ПАМУК И
НИВНИТЕ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО ПРЕВОДОТ НА ИЛХАМИ
ЕМИН
Despina Minova
ARTICLES IN THE NOVEL „BLACK BOOK“ BY ORHAN PAMUK AND
THEIR TRANSLATION EQUIVALENTS IN THE TRANSLATION OF ILHAMI
EMIN

КНИЖЕВНОСТ / LITERATURE

- 151 Ali Lihi**
DE L'ONOMASTIQUE ET DE L'ESPACE FICTIONNALISE:
L'AFFIRMATION DE L'IDENTITE DANS L'ŒUVRE DE MOHA SOUAG
Ali Lihi
ONOMASTICS AND FICTIONALIZED SPACE:
AFFIRMATION OF IDENTITY IN THE WORK OF MOHA SOUAG
- 161 Eva Mesárová**
SCRITTORE-TRADUTTORE E CULTURA LETTERARIA EUROPEA
Eva Mesárová
WRITER-TRANSLATOR AND EUROPEAN LITERARY CULTURE
- 171 Turgay Kabak**
RİZE İLİNDE ÖLÜM ETRAFINDA GELİŞEN HALK İNANIŞLARI
Turgay Kabak
SOCIAL BELIEFS DEVELOPED AROUND DEATH IN RIZE PROVINCE
- 179 Ignac Fock**
LA FOLIE DE FLAUBERT DANS LES MÉMOIRES D'UN FOU:
CONCILIER L'AUTOBIOGRAPHIE ET LA FICTION
Ignac Fock
FLAUBERT'S MADNESS IN MEMOIRS OF A MADMAN:
RECONCILING AUTOBIOGRAPHY AND FICTION
- 195 Eva Gjorgjievska**
LE DÉVELOPPEMENT ET LA DÉGRADATION D'UN PERSONNAGE
DE PROUST: LE BARON DE CHARLUS
Eva Gjorgjievska
THE DEVELOPMENT AND THE DEGRADATION OF A PROUSTIAN
CHARACTER: THE BARON DE CHARLUS
- 209 Danijela Kostadinović**
FEATURES OF SHORT STORIES FOR CHILDREN BY MOŠA ODALOVIĆ
- 217 Neslihan Huri Yiğit**
AFYONKARAHİSAR YÖRESİ KÖY SEYİRLİK OYUNLARINDAN
"DEVECİ" OYUNU
Neslihan Huri Yiğit
A THEATRICAL VILLAGE PLAY FROM AFYONKARAHISAR REGION:
"CAMELEER PLAY"

КУЛТУРА / CULTURE

- 227 Petar Namicev, Ekaterina Namiceva**
WOOD CARVING – TRADITIONAL ART EMBEDDED IN THE
HISTORIC OBJECTS
- 241 Стојанче Костов**
КОРЕОГРАФИЈА И СЦЕНСКА АДАПТАЦИЈА –
ФОРМИ НА СЦЕНСКО-УМЕТНИЧКА ПРЕЗЕНТАЦИЈА НА ОРСКАТА
ТРАДИЦИЈА (КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА)
Stojance Kostov
COREOGRAPHY AND STAGE ADAPTATION -
FORMS OF STAGE PRESENTATION OF THE FOLK DANCE TRADITION
(COMPARATIVE ANALYSIS)
- 251 Маја Манчевска**
УЛОГАТА НА ФЕМИНИЗМОТ ВО БОРБАТА ЗА ПОЛИТИЧКА
ПАРТИЦИПАЦИЈА
Maja Mancevska
THE ROLE OF FEMINISM IN THE STRUGGLE FOR POLITICAL PARTICI-
PATION

МЕТОДИКА НА НАСТАВАТА / TEACHING METHODOLOGY

- 267 Tatjana Marjanović**
FOUR SUCCESSIVE GENERATIONS OF STUDENTS AND A GRAMMAR
TEST: SHOULD WE BE ALARMED?
- 281 Марија Тодорова, Татјана Уланска**
УСВОЈУВАЊЕ НА ШПАНСКИОТ ЈАЗИК КАКО ТРЕТ ЈАЗИК КАЈ
МАКЕДОНСКИТЕ СТУДЕНТИ
Marija Todorova, Tatjana Ulanska
ACQUISITION OF SPANISH AS A THIRD LANGUAGE BY MACEDONIAN
LEARNERS

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

293 Васил Тоциновски

ИДЕИТЕ И ИДЕАЛИТЕ НА XIX ВЕК ВО ПРИЛЕП И ПРИЛЕПСКО

Vasil Tocinovski

THE IDEAS AND IDEALS OF THE XIX CENTURY IN PRILEP
AND THE PRILEP REGION

297 Луси Караниколова-Чочоровска

„ХЕРАКЛЕЈА ЛИНКЕСТИС“ ОД ВАЊА АНГЕЛОВА ИЛИ: ЗА
ДРЕВНОСТА, СТАМЕНОСТА, ЧОВЕЧНОСТА И БЕСКОНЕЧНОСТА

Lusi Karanikolova-Chochorovska

„HERACLEA LYNCESTIS“ FROM VANJA ANGELOVA OR: ABOUT AN-
CIENT HISTORY, TOUGHNESS, HUMANITY AND INFINITY

ДОДАТОК / APPENDIX

305 ПОВИК ЗА ОБЈАВУВАЊЕ ТРУДОВИ

ВО МЕЃУНАРОДНОТО НАУЧНО СПИСАНИЕ „ПАЛИМПСЕСТ“

CALL FOR PAPERS

FOR THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “PALIMPSEST”

ПРЕДГОВОР

Шестиот број на меѓународното научно списание „Палимпсест“ доаѓа како потврда на заложбите од уредниците на оваа научна публикација, но и на раководството и на сиот наставен кадар од Филолошкиот факултет при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Штип, за поставување на квалитетот на списанието во секоја смисла на едно повисоко ниво во однос на сите претходно објавени броеви. Впрочем, трудовите што се објавуваат во овој број од списанието и нивната солидна научно-истражувачка вредност го илустрираат зголемениот интерес на лингвистите, книжевните теоретичари, историчари и критичари, културолозите и методичарите на наставата од Македонија и од странство за учество во креирањето на секој нареден број. Имено, во шестиот број на „Палимпсест“ се приложени 25 научни, стручни и прегледни трудови на автори од Македонија (од Универзитетот „Гоце Делчев во Штип, од Универзитетот „Св. Климент Охридски“ од Битола и од Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ од Скопје), но и од други земји како што се Србија, Хрватска, Словенија, Босна и Херцеговина, Словачка, Турција, Брегот на Слоновата Коска и Мароко, во петте постојани рубрики од списанието: Јазик, Книжевност, Култура, Методика на наставата и Прикази. Очигледно е дека за меѓународното научно списание „Палимпсест“, полека но сигурно, се прошируваат сферите на интерес во голем број научни кругови во разни држави од нашава планета. Во таа смисла, пријатно изненадува покажаниот огромен интерес за објавување на научни и стручни трудови во „Палимпсест“ од нашите почитувани колешки и колеги од африканскиот научен круг.

Од друга страна, преку интересот на странските истражувачи за нашето списание, на индиректен начин и Филолошкиот факултет од Штип ја продлабочува и ја проширува научната соработка со поголем број странски универзитети што е во духот на современото високо образование во светски рамки. Во таа смисла, со задоволство можеме да констатираме дека меѓународното научно списание „Палимпсест“ дава значаен прилог во развојот и растежот на нашиот Факултет на меѓународно ниво.

Нема сомнение дека ова наше меѓународно научно списание и натаму ќе се развива по нагорна линија со што ќе нуди значаен придонес во унапредувањето и афирмирањето на македонската, но и на светската модерна научно-истражувачка работа од областите лингвистика, наука за книжевноста, методика на наставата и културологија. Упорноста и ентузијазмот на големиот број учесници од 17 земји во светот коишто се вклучени во креирањето на секој број од „Палимпсест“ претставуваат солидна основа за нашата верба во брзиот растеж на квалитетот на оваа меѓународна научна публикација. Со таква верба и ви ги нудиме за читање трудовите од шестиот број на „Палимпсест“.

Толе Белчев, уредник на „Палимпсест“

FOREWORD

The sixth issue of the international scientific journal “Palimpsest” is not only a confirmation of the efforts of the editors of this scientific publication, but also of the management and the academic staff of the Faculty of Philology at Goce Delcev University - Stip for raising the journal’s quality in every sense to a higher level in relation to all previously published issues. In fact, the papers published in this issue and their solid scientific and research value illustrate the growing interest of linguists, literary theorists, historians and critics, cultural scientists and teaching methodologists from Macedonia and abroad for participating in the creation of each upcoming issue. Namely, the sixth issue of “Palimpsest” contains 25 research, theoretical and review papers by authors not only from Macedonia (from Goce Delcev University in Stip, St. Kliment Ohridski University in Bitola, and St. Cyril and Methodius University in Skopje), but also from other countries such as Serbia, Croatia, Slovenia, Bosnia and Herzegovina, Slovakia, Turkey, Ivory Coast and Morocco, in the five permanent sections of the journal: Language, Literature, Culture, Teaching Methodology and Book Reviews. It is obvious that the international scientific journal “Palimpsest” slowly but surely expands its areas of interest in many scientific circles in many countries worldwide. In that sense, it is a pleasant surprise that there is great interest in publishing research and theoretical papers in our journal by our respected colleagues from the African scientific circles.

On the other hand, through the interest of foreign researchers the Faculty of Philology in Stip indirectly deepens and extends the scientific cooperation with a number of foreign universities, which is in the spirit of contemporary higher education worldwide. In that sense, we can gladly state that the international scientific journal “Palimpsest” gives a significant contribution to the development and growth of our Faculty internationally.

There is no doubt that this international scientific journal will continue to develop in an upward direction, which will offer significant contribution to the promotion and affirmation of the Macedonian as well as the world’s modern scientific and research work in the fields of linguistics, literary theory, teaching methodology and culture. The persistence and enthusiasm of the large number of participants from 17 countries in the world involved in the creation of every issue of “Palimpsest” provide a solid basis for our belief in the rapid growth of the quality of this international scientific publication. With such faith, we invite you to read the papers in the sixth issue of “Palimpsest”.

Tole Belcev, editor of “Palimpsest”

RİZE İLİNDE ÖLÜM ETRAFINDA GELİŞEN HALK İNANIŞLARI

Turgay Kabak
Türkiye Cumhuriyeti
turgaykabak@gmail.com

* Bu makale doktora tezinden üretilmiştir.

Özet: Rize, Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Kafkaslar ile Anadolu arasında bir geçiş noktasında bulunan önemli bir ilimizdir. Rize ili Karadeniz üzerinden yani kuzeyden gelen Kıpçak Türklerinin ilk yerleşim yerlerinden birisi olması nedeniyle eski bir Türk yerleşim yeridir. Ayrıca il Kafkaslarla komşu olduğu için sürekli başta Gürcüler olmak üzere Kafkasya bölgesinden de milletlerin gelip gittiği, yaşadığı bir coğrafyadır. İlin ana kültür hatlarını Türk kültürü çizmiş, bölgede yaşayan diğer uluslar da Türk kültür şemsiyesi altında varlıklarını sürdürmüşlerdir.

Diğer milletlerde olduğu gibi Türk milletinde de hayatın geçiş dönemleri insan hayatının önemli dönüm noktaları olarak kabul edilmiş ve bu dönüm noktalarında yeni bir evreye geçecek olan insanı hem geçeceği yeni evreye hazırlamak hem de bu geçiş esnasında olabilecek kötü şeylerden korumak için çeşitli inanış ve ritüeller ortaya çıkmıştır.

Bu çalışmada hayatın en önemli geçiş dönemlerinden birisi olan ölüm ile ilgili yöreden derlenmiş olan halk inanışları halk bilimsel açıdan incelenecektir.

Anahtar kelimeler: *Rize, Halk İnanışları, ölüm.*

1. Giriş

İnsanlar en eski çağlardan günümüze kadar hayatın geçiş evreleri ile ilgili çeşitli törenler yapmış, kişiyi geçeceği yeni evrede başından geçecek kötü olaylardan, ruhlardan korumak, yeni hayatına alıştırmak için bir takım ritüeller ve bunlara bağlı inanışlar geliştirmişlerdir. Bunun en büyük sebebi insanların kaostan değil kozmostan hoşlanmalarıdır. Kaos demek belirsizlik demektir; belirsizlik de insanları korkutur. Hayatın geçiş dönemleri de alışılmışın dışına çıkıldığı, var olan düzen bozulup yeni bir evreye girildiği için insanlarda kaos ve ondan sakınma düşüncesini ortaya çıkarmıştır.

Hayatın bütün geçiş dönemleri beraberinde yeni belirsizlikler, bilinmezlikler getirir ama aralarında en çok bilinmezin ve belirsizliğin olduğu dönem ölümdür. Çünkü kişi öldükten sonra başına gelecekleri ne kendisi ne de yanındakiler görememektedir. Bundan dolayı ölüm ve sonrasında neler olacağı insanoğlunun kafasını kurcalayan en eski sorulardan birisidir. İnsanoğlu, bu sorulara kendinden emin, net cevaplar veremediği için birçok ritüel ve inanış ortaya çıkarmıştır. Bütün toplumların mitolojilerine, halk inanışlarına ve ritüellerine bakıldığı zaman ölüm ile ilgili inanış ve ritüellerin önemli bir yer tuttuğu açıkça görülebilir.

Ölüm çevresinde kümelenen ve ölüyle toplum üyelerini kuşatan inanmaları, adetleri, işlemleri, törenleri ve kalıp davranışları başlıca üç grupta toplayabiliriz. Birinci grup ölenin öte dünyaya gidişini kolaylaştırmak; onun gerek geride bıraktıklarının gözünde gerekse öte dünyada saygın ve mutlu bir kişi olmasını sağlama amacına yönelik olanlar. İkinci grup ölenin geri dönüşünü önlemek, yakınlarına ve geride bıraktıklarına zarar vermesini engellemek amacıyla yerine getirilenlerdir. Üçüncü grup ise ölenin yakınlarının bozulan ruh durumlarını sağaltmak; sarsılan toplumsal ilişkilerini düzeltmek ve yeniden topluma katılmalarını sağlamak için yapılan uygulamalardır (Örnek, 2000, s. 207).

Diğer pek çok milletin olduğu gibi eski Türklerin inanç dünyalarında da ölüm önemli bir yer tutmuş ve pek çok pratik ortaya çıkmıştır. Türklerin geçmişteki ölü gömme adetlerine ilk olarak Çin yıllıklarında rastlamak mümkündür. Çin kaynaklarında Hunların defin törenine dair verilen haber, İsa'dan önce III. yüzyıla aittir. Bu habere göre Hunlar, ölülerini tabut içinde koyarlardı. Bu tabutlar iki katlı olup iç ve dış tabutlardı. Bu tabutları altın ve gümüş işlemeli kürklerle örterlerdi. Ağaçlar dikilmiş mezarlıkları ve matem elbiseleri yoktu. Ölü ile öldürülenler yüz hatta yüzden fazla olurdu (İnan, 2006, s. 177-178).

Eski Türklerde ölüm “Hayat gücü olan *kut*’un yitirilişi veya yenilenmemesidir” (Roux, 2002, s. 259-260). Eski Türkler, hastalığı *ültig* yani şansın kaybedilmesine bağlamışlar ve bundan korunmak için önlemler almışlardır. Bu önlemlerin başında hasta kişilerden uzak durmak gelmektedir. Hasta soylu ise ölümü veya iyileşmeyi bekleyecektir; yok fakir birisiyse doğada kendi haline terk edilecektir. Ayrıca, hastalanan kişinin olduğu bölge, komşuların ve oradan geçenlerin uyarılması için çevresi yere bir mızrak çakıp mızrağın ucuna siyah bir keçe asılması suretiyle işaretlenmektedir (Roux, 2002, s. 260).

Aynı durum batı Türkleri için de geçerlidir. Onlarda da hasta kişiler için esirler görevlendirilmekte ve hiçbir özgür insan onlara yaklaşmamaktadır. Hasta, eğer esir tutamayacak kadar fakir birisiyse kaderiyle baş başa bırakılmakta ve ölmesi veya iyileşmesi beklenmektedir (Roux, 2002, s. 260-261).

Tüm bu tespitlerden anlaşılacağı gibi eskiden Türkler, hastalığı ölümün habercisi olarak kabul etmiş ve ona yakalanan kişiyi kaderiyle baş başa bırakma yolunu seçmişlerdir.

Eski Türklerde, yapılan incelemelere göre ölen kişinin cesedinin ne yapılacağı konusunda üç yöntem izlendiği görülmektedir. “Bu yöntemlerden biri cesedin toprağa gömülmesidir. Diğeri cesedin yakılması ve sonucusuysa cesedin sergilenmesidir” (Roux, 1999, s. 218).

Eski Türklerde en yaygın şekilde görülen ceset sergileme yöntemlerinden birisi, cesedin bir ağaç üzerine bırakılmasıdır. Bu konuyu inceleyen Roux şunları söylemektedir: “Bir iskele ya da bir ağacın üzerine yerleştirilen cesedin tanrısal göğe yükseldiğini kabul etmemek benim için zordur. Hükümdarın tahta çıkışı sırasında, keçeden yapılmış bir halıda, göğe sunulmak üzere kollarda taşındığı bilinmektedir. Ayrıca, cesedi bir ağacın üzerine yerleştirmek, onu bir hayat kaynağıyla buluşturmak anlamına gelmektedir” (1999, s. 224).

Çin belgelerinden Türklerin cenaze törenleriyle ilgili geleneklerinde zamanla değişiklikler meydana geldiğini öğrenmekteyiz. Souei yıllığında Çin imparatorunun şu sözü yer almaktadır: Bir zamanlar (Tu-kiulerde) ölüleri yakma

geleneği vardı; artık ölümler gömülmekte ve mezar yapılmakta. Türklerin cenazelerini yakmalarının sebebini Maqdisi şu şekilde açıklamaktadır: “Onlar, ateşin cesedi kirlilikten arındırdığını sanmaktadırlar”. Marvazi, Maqdisi’ye paralel olarak: “Ateşin arıttığı ve temizlediği bahanesiyle ölümlerini yakıyorlar” diyor ve şunları da ekliyor: “Bu, onların eski bir geleneğiydi. Müslümanlara komşu olmalarından sonra ölümlerini gömmeye başladılar.” Oğuzların defin töreni Göktürklerin defin töreninden farksızdır. Onlardan biri hastalanırsa köleler ve cariyeleri bakar, ev adamlarından hiç kimse hastaya yaklaşmaz. Haneden uzak bir çadır dikip hastayı oraya koyarlar; iyileşinceye veya ölüncüye kadar orada kalır. Yoksul ve köle hastalanırsa onu kırlara bırakıp giderler. Onlardan (varlıklı birisi) biri ölürse ev gibi büyük bir çukur hazırlarlar. Ölüye ceket giydirebilirler, kuşağını kuşandırır, yayını yanına korlar; eline nebiz dolu tahta kadeh tutturup önüne de nebiz dolu bir tahta kap koyarlar. Bütün mal ve eşyasını bu eve/çukura doldurup ölüyü buraya oturturlar. Sonra çukurun üzerine topraktan kubbe gibi döşeme yaparlar. Servetine göre atlarından yüz iki yüz at kesip etlerini yerler. Başını, derisini, ayaklarını ve kuyruğunu sırlara asıp “Bu onun atıdır, bununla cennete gider” derler. Bu ölü, hayatında adam öldürmüş ve cesur kişi ise öldürdüğü adam sayısı kadar ağaçtan suret yontarlar ve mezarın üzerine koyarlar. Derler ki: “Bunlar uşaklarıdır, cennete ona hizmet edecekler”. Eski Türklerde “Nehir kıyıları, yüksek dağlar ya da en azından tepe dorukları, ormanlar gibi özellikle sihirli yerler çoğu zaman gömüt yeri olarak seçilmiştir (Roux, 1999, s. 178-249; Kabak, 2015, s. 673).

Görüldüğü gibi Türk kültüründe ölüm ve ölüm etrafında gelişen kültürel doku günümüze kadar değişerek gelmiştir. Şekli değişimler olsa da ölüm ve ölümü kavrayış biçimi aslında değişmemiştir. Günümüzde de ölüm olayı insanlar için hem ölüp yeni dünyaya hazırlanan hem de geri kalanlar açısından çok büyük bilinmezleri ve tehlikeleri olan bir geçiş dönemidir. Bundan dolayı günümüzde de ölümle ilgili pek çok inanış ve uygulama toplumumuzda varlığını devam ettirmektedir.

Rize yöresinde karşılaşılan inanış ve uygulamalar şunlardır:

2. Ölüm Öncesi ile İlgili Halk İnanışları

İnsanlar bazı belirtilerin ölümü haber verdiğini düşündükleri için bu belirtilere dikkat ederek çeşitli inanışlar geliştirmişlerdir. Rize yöresinde yapılan çalışmalarda tespit edilen ölüm öncesi ile ilgili inanış ve uygulamalar şunlardır:

Ölü olacağını, ev hayvanları hisseder, yerli yersiz fazla bağırlarlar, böylece huzursuzluklarını belli ederler (Kazmaz, 1994, s. 164).

Ölüm olacak evin hayvanları bunu hissedermiş (Kabak, 2015, s. 718).

Evin etrafında köpeğin uluması, evden birinin öleceğine delalettir ((Kabak, 2015, s. 718).

Pardi (çakal) kimin arazisinde bağırsa orada ölü çıkar (Kazmaz, 1994, s. 164).

Pardi (çakal) kimin arazisinde bağırsa orada ölü çıkar. Çakal bu sesi çıkardığı zaman acısı var demektir. Çakal, pardi diye bağırlıyor dendiği zaman çıkardığı ses hayra yorulmaz, bu sesin uğursuzluk getirdiğine, kara haber, ölüm gibi bir acı haber verdiğine inanılır (Öztürk, 2005, s. 933).

Hıçkırık tuttuğu zaman ölüm olacağına inanılır. Hızlı ve yoğun hıçkırık tuttuysa yakın bir kişinin öleceğine, yavaş ve hafif bir hıçkırık tuttuysa uzak birisinin öleceğine yorumlanır (Kabak, 2015, s. 718).

Erkek çakal birinin bahçesine girer de bağırsa o bahçe sahibinin evinde birisi ölür. Köpeğin uluması, baykuşun ötmesi, hayvanların huysuzlaşması, eşek arısının bir insanın başının etrafında dönmesi o kişinin öleceğine yorumlanır (Kabak, 2015, s. 718).

Sol gözün seğirmesinin ölüm getireceğine inanılır. Kapının pervazının veya sobanın üstüne oturmanın ölüm getireceğine inanılır (Kabak, 2015, s. 718).

Hırçın, huysuz bir insanın aniden uysal, sevimli olması, bu tür tavırlar sergilemesi o kişinin öleceğine işaret eder (Kabak, 2015, s. 718).

Kardeşi olan kişi yırtık tülbent dikerse kardeşinin öleceğine inanılır (Kabak, 2015, s. 718).

Kulağı öten (çınlayan) kişi bunu ölüme yorarmış (Kabak, 2015, s. 718).

İki kuş çarpışıp ayrılıyorsa karı kocadan birisinin öleceğine inanılır (Kabak, 2015, s. 718).

Çocuk bacak arasından bakarsa ölüm olacağına inanılır (Kabak, 2015, s. 718).

Eskiden “Büyük dua” diye tabir edilen bir hatim yapıldı ki bu hatim genellikle ağrısı, ıstıraplı olan ve çok uzun süre hasta yatan hastalara yönelikti. Bu duayı hastanın kendisi ve yakınları isterdi. İnanışa göre bu duanın sonunda hasta ya iyileşir veya ölmüştür. Her iki halde de hasta ıstıraptan kurtulmuş (Rize Kültür Derlemeleri, 2011, s. 40).

3. Ölüm Anı ve Sonrası ile İlgili İnanışlar

Ölüm olayının gerçekleştiği andan itibaren bir takım uygulamalar Anadolu'nun her yerinde görülmektedir. Bu işlemlerin başında ölüm olayının eş, dost ve akrabalara duyurulması gelir. Bir ölüm olayı ölü sahipleri veya komşular tarafından, camide sala verdirmek suretiyle bazen de gazetelere ilan vermek suretiyle duyurulur. Özellikle küçük yerlerde ölen kişinin kimliği anlaşıldıktan sonra herkes birbirine haber verir (Örnek, 1971, s. 41-42).

Ölümden hemen sonra yapılan işlemlerin bir kısmı doğrudan doğruya cesetle ilişkili iken bir bölümü de ceset etrafında toplanmaktadır. Ölünün öte dünyaya gönderilişine ön hazırlık niteliğindeki bu işlemlerin kimilerinin temelinde ölene “canlı” gözüyle bakmanın ve ondan korkmanın tipik belirtileri yatarken kimilerinde de hijyenik düşünceler ve dinsel gelenekler rol oynamaktadır. Bu ön hazırlık işlemlerinden Türkiye genelinde görülenleri şu şekilde sıralayabiliriz (Örnek, 1971, s. 44):

- 1). Ölenin gözleri kapatılır.
- 2). Ölünün çenesi bağlanır.
- 3). Baş kible yönüne çevrilir, ayakları yan yana getirilir, elleri yan yana ya da göbek üstüne konur.
- 4). Ölünün üzerindeki soyulur.
- 5). Yatağı değiştirilir, ceset “rahat döneği”ne alınır.
- 6). Ölünün karnına bıçak, demir, makas, bakır, kayış vb. metal eşyalar konur.

- 7). Ölünün bulunduğu odanın pencereleri açılır.
- 8). Ölünün bulunduğu oda aydınlatılır.
- 9). Ölünün başucunda Kur'an okunur (Örnek, 1971, s. 44-47).

Bu ön hazırlıklar tamamlandıktan sonra gömme için gerekli olan hazırlığa geçilir. Bu hazırlık yıkama, kefenleme ve cenaze namazı olmak üzere üç aşamadan oluşmaktadır. Yıkama işlemini mevta erkeğe erkekler, kadınsa kadınlar yapar. Yıkayıcılar hocalar, din büyükleri, meslekten yıkayıcılar olabileceği gibi ölen kişinin yakınları da olabilir. Yıkama işlemi tamamlandıktan sonra ölünün kefenlenmesine geçilir. Kefenleme işlemi İslamî usullere göre yapılır. Yine cenaze namazı da İslami usullere uygun şekilde kılındıktan sonra bazı yörelerde devir, ıskat işlemi yapılır. Bundan sonra cenaze defnedilir (Örnek, 1971, s. 48-60).

Rize yöresinden derlediğimiz inanış ve uygulamalar ise şunlardır:

Ölünün ruhunu teslim ettiği odada kırk gece lamba yakılır. Çünkü ölünün ruhunun odaya geldiğine, sabaha kadar dolandığına, ortalık ağarmaya başlayınca kabre döndüğüne inanılır. Bu dolaşmanın kırk gün devam ettiğine kırkıncı günün sabahında ölünün ağlayarak odadan gittiğine ve bir daha dönmediğine inanılır. Bu konuda Süleyman Kazmaz şu hatırasını aktarmaktadır:

Annemin bir akrabası vardı: Gülfe Abla. Gülfe Abla Çayeli'ndeki evimizde ölmüştü. Annem Hüsnüye Kazmaz, Gülfe Abla'nın öldüğü odada kırk gün ışık yaktı. Bir akşam annemle birlikte odaya girdik. Odada loş bir aydınlık ve derin bir sessizlik vardı. Annem "ruhu dolaşıyor" diyerek bizi dışarıya çıkardı. Ölümün elli ikinci gecesi etin kemikten ayrıldığına ve ölünün o zaman çok acı çekip feryat ettiğine, bu feryadı da hayvanların duyduğuna inanılır (Kazmaz, 1994, s. 163).

Ölü, çarşıdan gelen ham sabunla yıkanır. Onun için ham sabunla yıkanmamalı, yıkanmadan önce sabunu bir beze sürmeli (Kazmaz, 1994, s. 164).

Yemeklerden sonra o evin ölülerinin adını anarak yakarıшта bulunmak dini inanç gereği sayılır. Bununla ilgili Süleyman Kazmaz'ın şöyle bir anısı vardır (1994, s. 164-165):

Bir gün akrabamız rahmetli Raife Abla'nın evinde koliva yiyorduk. Sonunda Raife Abla kocasını kastederek "Hafızın canına gitsin" dedi. Bunun üzerine annem Hüsnüye Kazmaz, yakarışın şöyle olması gerektiğini söyledi "Canına dersin elli senede gider bulur. Onun ruhuna diyeceksin."

Köydeki cenaze kalkmadan çamaşır yıkanmaz, örme ve dikiş işlerine el atılmaz (Yazıcı, 1984, s. 65).

Cenaze geçerken ayağa kalkmak gerekir. Ayağa kalkmayan kişiyi ağırlık basar (Kabak, 2015, s. 720).

Cenaze geçerken cenazeden aşağıda kalmanın çocuk ve kadınlar üzerinde etkisi vardır, halsizlik olur (Kabak, 2015, s. 720).

Ölünün kırkı çıkana kadar mezarından çıkma tehlikesi vardır. Bunu engellemek için şunlar yapılır:

"Ruhun fiziki olarak mezardan çıkması, kabirden çıkması anlamına geliyor. Yatsı ezanından sonra çıkıp sabah ezanına kadar dolanıyormuş. Kendi evine gidiyo veya sevdiklerinin evine gidiyo, işte onları rahatsız ediyö, sesler çıkartıyo, işte bu da tek bi şekilde bida çıkmamasını sağlamak için sabah ezanına kadar onu kuvvetli bi şekilde tutman, yani elinle veya herhangi bi şekilde tutup bağlaman gerekiyo, sabah ezanında. Sabah ezanına kadar tuttuğun zaman onu işte, kırk gün içerisinde, kırk

gün içerisinde çıkması demek bu kırk günden sonra zaten çıkmıyo. Sabah ezanında ezan okunduğu zaman işte cesedin, o ruh denilen varlığın cesed olarak kalması, ölü olarak kalması tekrar alıp görüyorsunuz. Gömdüğün takdirde tekrar çıkma ihtimaline karşı işte ağzı, ne ağzı tam olarak bilmiyorum, ağızdan bir kazık yapıyorsunuz işte mezarın baş tarafına vurduğunuz zaman daha çıkmıyo kırk günden sonra zaten” (Kabak, 2015, s. 720).

“Kırk gün ölen insanların işte odaları şey yapılmaz yani lambaları söndürülmezmiş. Burda bi inanç var, lambaları söndürmez ruh gelecek diye, lambaları söndürmüyor, televizyon izlenmez öyle bişe ederler” (Kabak, 2015, s. 720).

“Ölünün ruhunu teslim ettiği odada 40 gece lamba yakılır” (Kabak, 2015, s. 720).

“Cenaze evinde bulunan bütün su dolu kaplar boşaltılır, yemekler dökülür; çünkü ölen kişinin ruhunun sindiğine inanılır” (Kabak, 2015, s. 721).

“Cenaze evden çıkarken arkasından bakılması hoş karşılanmaz; çünkü bir can daha gideceğine inanılır” (Kabak, 2015, s. 721).

“Cenaze olan evde hayvan geçerse o evde periler, cinler, hortlaklar, didamangisalar olur, sabah kadar gezerler inancı vardır” (Kabak, 2015, s. 721).

“Cenazenin üstüne gül suyu, zezem suyu dökülür” (Kabak, 2015, s. 720).

“Yörede canı almak için, eğer kötü biriysen bir dudağı yerde bir dudağı gökte kötü melekler gelir, eğer iyi biriysen iyi melekler gelir inancı vardır” (Kabak, 2015, s. 720).

“Hiç giyilmemiş eşya ile ses vermeye gidilmez. Öyle gidildiği takdirde keder ve ölüm getirildiğine inanılır. Eğer eşya hiç giyilmemişse ucunu ıslatmak gerekir” (Kabak, 2015, s. 721).

“Ses vermeye gidilip dönüldüğü vakit, eve girmeden önce ölüm getirmesin diye; üç defa yüzünü yıkacaksın, üç defa suyu başından arkaya dökeceksin” (Kabak, 2015, s. 721).

“Ölüm olan yerde cenazenin arkasından bakmayacaksın. Gelen misafirleri kapıdan uğurlamayacaksın. Ev halkına arkasından bakmayacaksın” (Kabak, 2015, s. 721).

“Ses vermeye gidip de dönüldüğü zaman, dışarıdan getirilen eşya, çiçek vb. ne olursa olsun eve alınmaz. Eve girilir, çıkılır ondan sonra içeri alınır” (Kabak, 2015, s. 721).

4. Sonuç

İnsanoğlunun hayatında bütün geçiş dönemleri çok önemlidir; çünkü her evre yeni bir dünyaya açılan kapıdır. Birey her evrede artık yeni bir kişidir. Bu geçtiği evrede yeni sorumlulukları, görevleri ve hakları vardır. Bundan dolayı da eski çağlardan bu yana doğum, sünnet, evlenme, ölüm gibi geçiş dönemleri çeşitli törenlerle kutlana gelmiştir.

Bütün geçiş evreleri önemli olmakla birlikte içlerinde en karmaşık ve çetrefilli olanı ölümdür. Çünkü diğer geçiş dönemlerinde insan bu dünyadadır ve sonrasını az çok görebilir; ancak ölümden sonrası tamamen bir bilinmezdir. Ölüm yapısı gereği insanoğlunun kafasını kurcalayan en eski sorunlardan birisidir. İnsanoğlu, ölüm nedir, öldükten sonra nereye gideceğiz, ölümden sonra nasıl bir

yere gideceğiz, ölümden sonra bu dünyadakine benzer bir hayat var mıdır? gibi sorular sürekli olarak insanoğlunun kafasını kurcalamıştır.

İlkel dinler, pagan dinler veya ilahi dinler, adı ne olursa olsun bütün dinler kendine göre bu sorulara cevaplar vermiştir; ancak bu cevapların hiçbirisi insanoğlunu tamamen tatmin etmemiştir. Bundan dolayı insanlar kendilerince bazı pratikler ve inançlar geliştirmiştir.

Bu ritüel ve inanışları,

I. Ölümü haber veren inanışlar

II. Ölümden sakınmak için geliştirilmiş inanışlar

III. Ölümden sonraki hayata uyum için geliştirilmiş inanışlar

IV. Ölen kişiden geriye kalan akraba ve yakınlarını korumayı amaçlayan inanışlar, gibi çeşitli gruplara ayrılabilir.

Rize yöresinde de bu başlıklar altında inceleyebileceğimiz inanışlardan tespit edilmiştir. Rizeliler bazı hayvanların hareket ve sesleri ile ölüm arasında bir bağlantı kurmuşlardır. Örneğin pardı (çakal), köpek gibi hayvanların uluması, yakınlarda ölen birisi olacağı şeklinde yorumlanmıştır. İki kuşun havada çarpışıp ayrılması, karı kocadan birisinin öleceği şeklinde yorumlanmıştır. Burada benzer benzeri yaratır ilkesinden hareketle taklit büyüsünün izleri görülmektedir. İki kuş, karı ve kocaya benzetilerek onların ayrılması, eşlerin de ayrılması olarak yorumlanmıştır.

Bazı insan hareketleri de ölümlerle irtibatlandırılmıştır. Örneğin çocuğun bacak arasından bakması ölen olacağı şeklinde yorumlanmıştır.

Tüm bu inanışlar, aslında kaçınılmaz olan sonun yani ölümün habercisi olarak kabul edilmiştir. İnsan, ölümden haberi olsa da olmasa da ondan kurtulamayacağını bilmektedir; ancak çaresizlikle de olsa bu tür inanışlar geliştirerek ölümden haberdar olmaya ve belki de ondan sakınmanın yollarını aramaya çalışmaktadır.

Kişi öldükten sonra iki sorun ortaya çıkmaktadır. Birincisi, ölen kişinin ruhunun ne olacağı, nereye gideceği, diğeri de geriye kalanların nasıl korunacağı. Çünkü Türk inanışları içerisinde ölen kişinin geri dönüp kalanları rahatsız edebileceği inancı vardır. Bu inancı en iyi yansıtan inanışlardan birisi Karadeniz’de yaygın bir şekilde var olan “hortlak” “cazu cadı” ve “obur” inanışlarıdır. Bu saydığımız kötü varlıkların hepsi öldükten sonra dirilen ve dünyada kalanlara zarar veren, diğer dünyaya ait varlıklardır.

Yöre halkı bu tür kötü ruhlardan kurtulmak için pek çok inanış geliştirmiştir. Bu inanışlar hem kişinin ruhunun diğer dünyada hapis kalıp gelememesini amaçlamakta hem de ölen kişi iyi birisi ise öbür tarafta rahat etmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

Sonuç olarak söylemek gerekirse eldeki yazılı, sözlü ve etnografik verilerden hareketle Türklerde, Gök Tanrı dininden beri diğer dünya inancı olduğu söylenebilir. Diğer dünya inancının varlığı beraberinde ruh inancını da getirmiştir veya ruh inancı beraberinde diğer dünya inancını getirmiştir. Her halükarda Türklerin, öldükten sonra yaşamın sona ermediğine, başka bir dünyada yaşamın devam ettiğine inandıkları söylenebilir. Bu inanç en eski çağlardan günümüze gelen pek çok ritüel ve inanışın oluşmasına neden olmuştur. Bu inanışlar zaman içerisinde Gök Tanrı dini, Şamanizm, İslamiyet gibi pek çok dini inancın etkisinde kalsa da

özü itibariyle birdir ve hangi coğrafyada olursa olsun Türklerin ahiret ve ruh inancını yansıtır.

Kaynaklar

- Örnek, Sedat Veyis (2000). *Türk Halk Bilimi*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İnan, Abdülkadir (2006). *Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Roux, Jean-Paul (2001). *Türklerin ve Moğolların Eski Dini*. İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Roux, Jean-Paul (1999). *Altay Türklerinde Ölüm*. (Çev. Aykut Kazancıgil). İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Kabak, Turgay (2015). *Rize İli Halk Bilim Monografisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kazmaz, Süleyman (1994). *Çayeli Geçmiş Günler ve Halk Kültürü*. Ankara: Türk Halk Kültürünü Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları.
- Rize Kültür Derlemeleri, (2011). Trabzon: Rize Halk Eğitim Müdürlüğü Yayınları.

Turgay Kabak

Republic of Turkey

Social Beliefs Developed Around Death in Rize Province

Abstract: Rize is an important province in the Eastern Black Sea Region of Turkey, located at a crossing point between the Caucasus and Anatolia. Rize province is an old Turkish settlement place as it is one of the first settlements of Kipchak Turks coming from the Black Sea, that is the north. In addition, because the province is adjacent to the Caucasus, it is a geography where the nations come and go from the Caucasus region, especially Georgians. The main cultural lines of the province was drawn by Turkish culture, and the other nations living in the region continued their existence under the umbrella of the Turkish culture.

As in other nations, the transition periods of life in the Turkish nation have been accepted as important milestones of human life and various beliefs and rituals have emerged in order to prepare the individuals for the new stage, as well as to protect them from the evil things that may have happened during this transition.

In this study, social beliefs compiled from region related to death, which is one of the most important transitional periods of life, will be examined from a folklore perspective.

Keywords: *Rize, Social Beliefs, death.*

ГОД. III
БР. 6

ПАЛІМПСЕСТ

РАЛІМПСЕСТ

VOL. III
NO 6